

HÁROM KÜLFÖLDI KÖNYVTÁRELLÁTÓ

UNESCO tanulmányutunk során ismerkedhettünk a meglátogatott három ország könyvtárellátó vállalatának tevékenységével is, részben az intézmények központjában tett látogatásainkkal, de sokkal inkább a tanulmányozott könyvtárak gyakorlatában.

A Német Szövetségi Köztársaságban a reutlingeni *Einkaufszentrale für öffentliche Büchereien* (EKZ) vállalat, Svédországban a lundi *Bibliotekstjänst* (BTJ) nevű intézmény gondoskodik a könyvtárak minden szakmai szükségletének kielégítéséről. Dániában a koppenhágai *Dansk Bibliografisk Kontor* (DBK) anyagellátó tevékenysége most van kibontakozóban.

A német Einkaufszentrale korlátolt felelősségű társaság. Tőkéje közpénzekből származik: az NSZK államaitól és községeitől. Az eredeti alapokon kívül mástól nem kap támogatást. A körülbelül

ekz

200 alkalmazottal működő rentábilis vállalkozás versenyképes árai, kiváló minőségű áru, sokrétű, ötletes szolgáltatásai következtében igen népszerű a német közművelődési könyvtárosok körében.

A *Bibliotekstjänst* a Svédországi Általános Könyvtáregyesület érdekeltsége. Alaptőkéje 90 000, évi forgalma kb. 3 millió svéd korona. A nyereséget a vállalat

BIBLIOTEKS
btj.
TJÄNST

lat fejlesztésére fordítják. Állandó alkalmazottainak száma 110. Vezetősége 5 személyből áll, közülük négyet a könyvtáregyesület nevez ki, egyet pedig a legfelsőbb iskolahatóság.

A *Dansk Bibliografisk Kontor* egyelőre kis létszámmal működő, fejlődő, most kibontakozó intézmény. Elnöksége a népkönyvtárak állami felügyeletének, a Királyi Könyvtárnak, a Művelődési Minisz-

tériumnak és a könyvtáros egyesületnek képviselőiből áll. A vállalat múlt évi forgalma meghaladta az egymillió dán koronát. Míg az állami támogatás 80 000 dán koronára, az eredeti előirányzat négyeszeresére nőtt, a forgalom ötvenszeresére emelkedett.

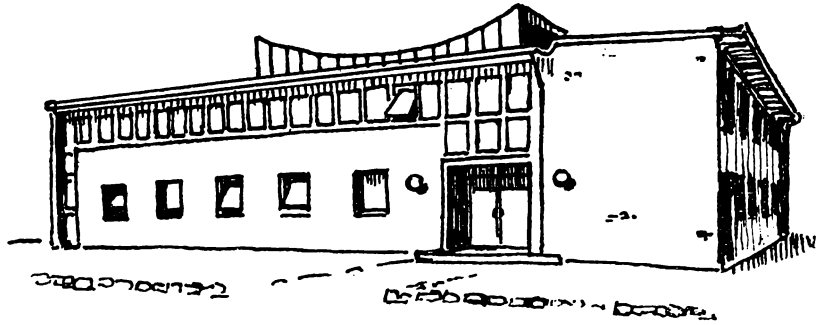
Ha e vállalatok tevékenységét akár csak felszínesen is összehasonlítjuk a mi AKV Könyvtárellátó Osztályunk fejlődő és ma már nélkülözhetetlen munkájával, mindjárt szembe tűnik két alapvető különbség.

1. Míg a mi Könyvtárellátó Osztályunk a könyvtárakat csak könyvvvel, könyvkártyával, nyomtatványokkal és néhány aprósággal látja el, addig *ezeknek a vállalatoknak ellátó tevékenysége a könyvtárak minden tárgyai szükségletére, a könyvtári munka minden területére kiterjed.*

2. A másik lényeges különbség, hogy a *könyvvvel való ellátást nem tekintik főfeladatuknak*, sőt a svéd vállalat nem is foglalkozik könyveladással. Mindhárom vállalat inkább a könyvtári könyvkötéssel szolgálja a könyvtárakat. Az eladási profil ilyen alakulásában természetesen nagy szerepet játszik a helyi könyvkereskedők nagy tiszteletben tartott profitérdeke is.

E tanulmányunkban nem ismertetjük a három vállalat szervezeti felépítését, ellátó tevékenységük teljes ismertetését és módszereit. Feljegyzéseinkből csak néhány olyan adatot emelünk ki, amely minden könyvtáros számára érdekesnek látszik.

Hasznos tapasztalatunk volt, hogy jól megoldották a könyvtárosok előzetes tájékoztatását a megjelenő könyvekről. Az Einkaufszentrale listákat ad ki, és a havonta 7000 példányban megjelenő *Bücheranzeigen für öffentliche Büchereien* című kiadványában szakszerűen tájékoztatja a könyvtárosokat.

A Bibliotekstjänst épülete

A Bibliotekstjänst korrekurában kapja meg az új könyveket. Mintegy 100 tagú, főként könyvtárosokból álló lektorgárda szerkeszti a javaslatokat azokról a könyvekről, amelyeket könyvtári használatra alkalmasnak minősítenek. Havonta 4–5 listát küldenek ki a könyvtáraknak a megjelenő könyvekről, mielőtt még e könyvek könyvárusi forgalomba kerülnének.

A dán vállalatnál egy bizottság választja ki azokat a könyveket, amelyekre a könyvtárak valószínűleg igényt tartanak, és ezekről ad tájékoztatást a könyvtár-ellátó.

Meglepő volt számunkra a svéd és dán ellátó vállalatok propaganda tevékenysége. A mi közművelődési könyvtáraink könyvpropaganda tevékenysége, szemléltető propaganda munkája ott teljesen könyvtárellátói feladattá módosult. A könyvtári és könyvpropaganda-plakátokat, az egyes könyvek, könyvcsoportok népszerűsítését szolgáló füzetes kiadványokat, ajánló témabibliográfiákat, cikk-bibliográfiákat a könyvtárellátók szerkesztik, adják ki és terjesztik.

A dán könyvtárellátó szolgáltatásai közül különösen a „Startkönyvtár” ragadta meg figyelmünket. A startkönyvtár tulajdonképpen válogatott, törzsanyagjellegű gyűjtemény, amelyre minden induló könyvtárnak szüksége van. Népszerűségét növelte, hogy ötévi részletfizetésre vásárolható. A gyűjteményeket szakonként arányosan állítják össze. Három típusú startkönyvtár van forgalomban: a felnőtteknek 150 kötet, a gyermekeknek 120 kötet, az iskolai könyvtáraknak pedig 70 kötet (kézikönyv és vezérkönyv).

Ami a könyvtárak könyvvel való ellátását illeti, a mi Könyvtárellátó Osztályunk nem marad el a megismert vállalatok ilyenfajta tevékenysége mögött. Sőt, a megrendelés és szállítás lebonyolításának és a számlák kiegyenlítésének módja nálunk a legegyszerűbb. Azonban mindhárom vállalat egészsváson, filmo-

lux borítású kötése minőségben és tartóságban messze felülmúlja a mi kollektori kötéseinket. E vállalatok korszerűen felszerelt, nagy létszámú, modern könyvkötéssel rendelkezők. A Bibliotekstjänst stockholmi könyvkötészetében 100 könyvkötő dolgozik. Az EKZ nagy teljesítőképességére pedig az utal, hogy a könyvtári könyvek javítását és újrakötését is vállalja.

A könyvtárak bútorzattal és felszerelési tárgyakkal való ellátása terén megvalósítva láttuk azt, amit a magyar könyvtárosok is évek óta egyre sürgetőbben követelnek: a szervezett, központosított ellátást. Az Einkaufszentrale 270 féle könyvtári felszerelési tárgyat és 30 féle kitűnő kivitelű bútort ajánl.

Bútorait Witzeman stuttgarti professzor, a neves belső építész tervezi könyvtári szakemberek közreműködésével. A Bibliotekstjänst a bel- és külföldi gyártmányú bútorok és felszerelési tárgyak forgalomba hozatala mellett berendezési terveket készít a hozzáfutó könyvtáraknak, illetve berendezési tervek teljes kivitelezését is vállalja. A dán ellátó effajta tevékenysége még fiatal, de gyorsan fejlődik. Nagy előnyt jelent számára, hogy a világhírű dán RESKA cég három üzemében bőségesen termeli a legremekbű könyvtári bútorokat.

Igen színes és gazdag a svéd és dán ellátó kiadói tevékenysége is. A Bibliotekstjänst a *Biblioteksbladet* (a 6–7000 példányban megjelenő svéd könyvtáros folyóirat), a *Skolbiblioteket* (az iskolai könyvtárak lapja), a *Läste Ni* („A könyvtárak barátai” társaság lapja) kiadója. Katalógusokat, könyvismertetések, folyóiratszemléket, irodalomjegyzékeket és könyvtári szakkönyveket szintén ad ki.

A Dansk Bibliografisk Kontor sokoldalú kiadói terméséből kiemelhető a három évenként új kiadásban megjelenő *Standard-katalógus*. A városi könyvtárak mintakatalógusa 4000 címet, a falusi könyvtáraké 800 címet tartalmaz. Ez

utóbbi „Jó könyvek” címmel egyes falusi könyvtárak postán megküldetik valamennyi olvasójuk címére.

A *kézikönyvek katalógusa* 500 címet, az *Ifjúsági könyvek katalógusa* 800 címet, a *Gyermek és ifjúsági irodalom jegyzéke* kb. 1000 címet, a *Folyóiratkatalógus* 175 címet tartalmaz.

Tapasztalataink alapján megállapíthatjuk, hogy a könyvvel és könyvkártyákkal való ellátástól eltekintve a német és svéd könyvtárellátó vállalat sokkal korszerűbben és magasabb szinten foglalkozik a könyvtárak ellátásával, mint a mi majdnem egyoldalú tevékenységet végző Könyvtárellátó Osztályunk. (Megjegyez-

zük, hogy a jelek szerint a fejlődő dán vállalat hamarosan felzárkózik a német, illetve svéd ellátóhoz.) Az is igaz azonban, hogy e vállalatok műszaki és személyi ellátottsága ugyancsak sokkal gazdagabb, mint a mi könyvtárellátónké.

A jövő útja nálunk sem lehet más, mint a könyvtárellátó folyamatos és olyan mérvű fejlesztése, hogy képessé váljék a könyvtárak növekvő szükségleteinek és fejlődő igényeinek korszerű kielégítésére. Ezt a feladatot nem szabad leegyszerűsíteniünk gazdasági kérdéssé, mert sokkal inkább művelődéspolitikai feladat.

Kellner Béla — Lipták Pál

Az állomány rendezése a fővárosi kerületi könyvtárakban

Az állomány gyarapítása szükségszerűen két állandó és szerves egységet alkotó feladatot ad: a megjelenő új művek beszerzését és a folyamatosan elavuló, használhatatlanná vált művek tervszerű kivonását. E kettős tevékenység a tervszerű állományfejlesztésnek két oldalát jelenti. A közművelődési könyvtárakban — mivel nem feladatuk a tudományos kutatás számára anyagot gyűjteni, illetve megőrizni, de feladatuk valamennyi időszzerű, népszerű, gyakran igen rövid idő alatt elavuló kiadvány gyűjtése — az állomány bizonyos részének folyamatos fölöslegessé válása természetes és állandó jelenség.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózata több mint egymillió kötet könyvvel rendelkezik, a régebbi években azonban a rendszeres állománygyarapítást nem kísértc a könyvanyag minőségi összetételét javító állománykivonás. A kerületi könyvtárakban a természetes elhasználódás folytán kiesett könyveken kívül csak egészen szórványosan került sor az olvasószolgálat szempontjából használhatatlanná vált művek kivonására az elmúlt évtizedek során. Ennek következtében elavult, használhatatlan anyag halmozódott fel a könyvtárakban és nehezítette az olvasószolgálat frissességét.

Az elavult művek folyamatos kivonásához korábban az irányító szervek sem adtak kellő önállóságot s elvi útmutatást. A könyvtárosokat sok bizonytalanság, a korábban végrehajtott hasonló munkák rossz tapasztalata fékezte abban, hogy önállóan bármit is tegyenek. Ezért jelentett osztatlan örömet a könyvtárosok körében a Művelődésügyi Miniszter 175/1960. (M. K. 21.) MM számú utasítása, amely megadta a jogot és az elvi alapot a közművelődési könyvtárak könyvállományának megtisztításához. Óriási reményeket fűztünk akkor ehhez az utasításhoz.

Ezt a reményt csakhamar szétoszlatta az a bonyolult és lassú folyamat, aminek eredményeképpen végül is megtisztulhat a közművelődési könyvtárak állománya. (A kivonandó könyvekről szóló javaslat a KMK-hoz megy, innen a szűrő könyvtárakhoz kerül, majd vissza a KMK-hoz, ahonnan az Országos Minősítő Bizottsághoz jut, a döntés megszületése után pedig vissza a KMK-hoz. Itt jegyzékbe foglalják, melyet megkapnak a hálózati központok, ezek elrendelik a szükséges intézkedéseket, és csak aztán kerülhet sor a könyvtárakban a jegyzéken szereplő könyvek kivonására.)

Világos, hogy ilyen nagy jelentőségű és felelősségteljes akciónál súlyos hibákat eredményezhet a legcsekélyebb felületesség is. Az Országos Minősítő Bizottság alapos, felelősségteljes munkájára szükség van, de az eljárás megrövidítése mégis indokolt lenne.

A Művelődésügyi Minisztérium legújabb intézkedése feltétlenül hozzájárul e munkák meggyorsításához. A minisztérium a közművelődési könyvtári állomány tartalmi felülvizsgálására, s a kivonandó művek javaslatainak elkészítésére háromtagú bizottságot hozott létre, mely átfűsüli a közművelődési könyvtárak állományát. Ezt